

З ДОПОВІДІ ДИРЕКТОРА ДЕРЖАРХІВУ (до першого питання)

Директор держархіву Л. Л. Левченко в своєму звіті висвітлила проблеми фінансування держархіву за минулі 10 років функціонування архіву, наголосила на здобутках колективу архівістів, котрі за рахунок надання платних послуг змогли вирішити низку найболючіших питань у сфері забезпечення збереженості документів Національного архівного фонду України, що зберігаються в сховищах держархіву, підкреслила доцільність Державної програми розвитку архівної справи, завдяки якій у 2007–2008 рр. у корпусі держархіву Миколаївської області на вул. Театральній, 43 надбудовано шатровий дах, і потребу у розробленні аналогічної програми на майбутнє, зазначила, що архів систематично не отримує фінансування відповідно до бюджетного запиту, через що наявні проблеми не вирішуються, а лише ускладнюються.

ПЕРЕЛІК ЗДОБУТКІВ

2005 року здійснено переміщення фондів періоду до 1917 року та частини фондів виконавчих органів влади та місцевого самоврядування зі сховища № 5 корпусу № 1 (на той час перебувало в аварійному стані) до корпусу № 2, в якому забезпечено належні умови щодо зберігання цих фондів.

Протягом 2005-2006 років:

- проведено поточні ремонтні роботи опалювальної системи корпусу № 1, туалетів, здійснено підключення до Інтернету, корпуси держархіву обладнано локальними мережами тощо. Роботи виконувалися за рахунок спеціального фонду держархіву, наповнюваного за рахунок надання платних послуг;

- у корпусі № 2 замінено систему протипожежної сигналізації. Роботи профінансовано з державного бюджету;

- встановлено ґрати на вікнах першого поверху в корпусі № 1 та залізні двері, здійснено аварійний ремонт водопроводу та каналізації в корпусі № 1. Роботи проведені за рахунок надання допомоги з боку керівництва Миколаївської облдержадміністрації та підприємств Миколаївської області.

Протягом 2007-2008 років:

- над корпусом № 1 надбудовано шатровий дах, що унеможливило постійне zalивання водою під час дощів та танення снігу сховища № 5, розташованого під дахом; відремонтовано сховище № 5; реконструйовано систему кондиціонування повітря в корпусі № 1, встановлено 5 промислових кондиціонерів; державним архівом придбано серверне обладнання, влаштовано серверну кімнату, повністю оновлено парк комп'ютерної техніки та реконструйовано локальні мережі в обох корпусах держархіву. Роботи

фінансувалися за рахунок Державної програми розвитку архівної справи в Україні на 2007-2010 рр.

За рахунок спеціального фонду, наповнюваного за рахунок надання архівом платних послуг юридичним та фізичним особам, у 2007-2008 рр. держархів придбав столи та шафи для читальної зали в корпусі № 1, меблі для 4-х кабінетів, автомобіль тощо.

Протягом 2009-2013 рр. держархів спрямовував кошти, зароблені за рахунок надання платних послуг (спеціальний фонд) на утримання охорони або сторожів (в залежності від того, чи було надано архіву фінансування на охорону будівель із державного бюджету), оплату комунальних послуг (фінансування з державного бюджету на оплату комунальних послуг складало менше 50 %), поштові витрати, Інтернет тощо.

2013-2015 рр. в архіві склалася катастрофічна ситуація з охороною обох корпусів. Державна служба охорони через відсутність фінансування держархіву з Державного бюджету зняла охорону обох будівель. Держархів, через неплатоспроможність організацій – основних отримувачів архівних послуг, заробити кошти до спеціального фонду навіть на утримання сторожів не міг. Про відсутність охорони приміщень були поінформовані в установленому порядку Миколаївська обласна державна адміністрація, Державна архівна служба України, Міністерство юстиції, Міністерство фінансів, і на кінець - Прем'єр-міністр України, яким було надано відповідні доручення міністерствам, службі та облдержадміністрації. Однак, ці доручення зазначеними органами не було виконано.

В зв'язку з тим, що, незважаючи на неодноразові звернення до вищих органів, фінансування на охорону корпусів держархіву так і не було надано, колектив держархіву в сукупності майже півтора року був змушений охороняти будівлі архіву самотужки (за графіком чергували всі співробітники держархіву від директора до прибиральниці).

2016 року держархів за рахунок надходжень від виконання міжнародних угод, надання платних послуг установам, організаціям і підприємствам Миколаївської області, зміг накопичити на спеціальному рахунку держархіву відповідну суму коштів, достатню для проведення технічного укріплення обох корпусів архіву: в обох корпусах встановлено металеві двері (за потреби), заготовано незахищені вікна, встановлено охоронне обладнання та автоматичну систему охоронної сигналізації та виведено її на пульт служби охорони Національної поліції, здійснено виведення на зовнішній пульт протипожежної сигналізації обох корпусів. Таким чином, проблему охорони корпусів держархіву, а разом із цим й забезпечення пожежної безпеки (частково), держархівом було вирішено самотужки.

2016 року держархів скликав комісію фахівців, які обстежили корпус № 1 та визнали його аварійний стан. Корпус № 1 збудовано й уведено в експлуатацію 1968 року зі значними недоліками (відсутність покриття даху, гідроізоляції фундаменту тощо), з плином часу зруйнувалася відмостка будівлі. Від постійного затікання води за час експлуатації будівлі

напівпідвальне сховище було майже повністю зруйновано: штукатурка відпала, стіни вкрилися пліснявою, зруйнувалося покриття підлоги. Капітальний або поточний ремонт корпусів держархіву з часу уведення їх до експлуатації ніколи не проводився.

2016 року був замовлений проект капітального ремонту фундаменту, відмостки та напівпідвального сховища корпусу № 1 держархіву області. Кошти для проведення капітального ремонту держархівом були накопичені на спеціальному рахунку, котрий наповнювався від виконання архівом міжнародних угод та надання платних послуг установам, підприємствам та організаціям Миколаївської області.

2017 року тривав капітальний ремонт корпусу № 1. На сьогодні завершено гідроізоляцію фундаменту та його утеплення до рівня першого поверху будівлі, виконано відмостку навколо тієї частини корпусу, в якій розташовано архівосховища, відбудовано приямки, збито до кладки штукатурку на стінах напівпідвального сховища й виконано нову штукатурку із антисептичними препаратами, стіни сховища пофарбовано, здійснено водовідведення з даху будівлі корпусу № 1.

Разом із капітальним ремонтом 2017 року держархів здійснював поточні ремонтні роботи, які також фінансувалися зі спеціального рахунку держархіву, наповнюваного за рахунок надання платних послуг. Виконано ремонт каналізації та її продувку до місця з'єднання мережі, що знаходиться на утриманні держархіву, із мережею міста. Вікна всіх п'яти поверхів корпусу № 1 замінено на металопластикові. Відремонтовано читальну залу. Капітальний ремонт та частково поточний ремонт виконувався силами будівельників.

Разом із цим, держархів придбав будівельні матеріали й силами співробітників архіву виконав ремонт у 4-х передніх кімнатах сховищ, де працюють зберігачі фондів, в 5-ти кабінетах співробітників, 1-й кімнаті лабораторії реставрації документів на паперовій основі, коридорах першого та другого поверхів. Поточні ремонтні роботи ще тривають й через їх величезні обсяги та недостатність коштів не мають перспектив до повного завершення.

2016-2017 року держархів також частково поновив парк комп'ютерної техніки, придбав сховище даних на 20 ТБ, створив сектор інформаційних технологій у складі двох співробітників для здійснення робіт із оцифрування документів, придбав столи й шафи (хоча й не нові, але гарної якості, оскільки всі столи, стільці та шафи знаходилися в непридатному для користування стані, вони ще були в користуванні архіву до 1968 року), в корпусі № 2 завершено заміну вікон на фасаді будівлі. 2015 року Миколаївська обласна державна адміністрація передала на баланс держархіву 8 ноутбуків та 150 малих залізних сейфів.

ПЕРЕЛІК ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ, ЩО ПОТРЕБУЮТЬ ВИРІШЕННЯ

1. Оскільки держархів Миколаївської області постійно приймає на зберігання документи Національного архівного фонду України від установ, підприємств, організацій області, можливості стелажного обладнання архіву вже вичерпуються (на сьогодні стелажне обладнання заповнено на понад 90 %, а фактично стелажне обладнання вже давно заповнене на понад 100 %, про що йтиметься далі). Найближчими роками держархів буде змушений припинити приймання документів на зберігання. Існує два шляхи вирішення цієї проблеми.

Перший шлях полягає у прибудові до корпусу № 1 держархіву ще одного корпусу архівосховищ, який можна збудувати на земельній ділянці, що належить держархіву за адресою вул. Театральна, 43 (земля перебуває у державній власності й знаходиться на балансі держархіву, ділянка закріплена за держархівом у Земельному кадастрі). Питання прибудови до корпусу № 1 порушувалося держархівом ще наприкінці 1980-х.

Другий шлях полягає у переобладнанні сховищ держархіву у корпусі № 1, тобто у заміні стаціонарних нерухомих стелажів радянського зразку на сучасні компактні рухомі стелажі. Це надасть можливість збільшити потужність стелажного обладнання держархіву майже в 2 рази та не лише забезпечить подальше приймання документів на державне зберігання, а й надійну збереженість наявних в архіві документів Національного архівного фонду України. Питання переобладнання архівосховищ порушено держархівом у бюджетному запиті на 2018 р., для цього держархів потребуватиме виділення 34 млн. грн.

Порушене питання пов'язано ще з однією проблемою, яка породжена колишнім керівництвом Головного архівного управління (ГАУ) при Кабінеті Міністрів УРСР та Миколаївського облдержархіву ще в 1970-х. Тоді з метою збільшення потужностей стелажного обладнання в облдержархівах колегія ГАУ на підставі вивчення проблеми прийняла рішення в якості експерименту розмістити в Миколаївському облдержархіві архівні справи вертикально (а не горизонтально) (голова ГАУ Мітюков О. Г., директор архіву – Людковський Ш. С.). Тож архівні справи більшості фондів ще наприкінці 1970-х рр. було викладено на стелажах вертикально. Негативні наслідки цього рішення в корпусі № 1 держархіву Миколаївської області (тобто в корпусі колишнього облдержархіву) спостерігалися вже наприкінці 1980-х років, у зв'язку з чим архів порушив питання про добудову корпусу архівосховищ. З часом справи стали гнутися, а документи в них псуватися. Коли на початку 1990-х років держархів перестав фінансуватися в повному обсязі на сплату комунальних послуг і були відключені кондиційні системи, стан архівних документів став невпинно погіршуватися. Врятувати архівні документи можливо тільки розмістивши архівні справи у горизонтальному положенні, а це безумовно потребуватиме значного збільшення потужностей стелажного обладнання та площ архівосховищ.

2. Значне занепокоєння держархіву Миколаївської області викликає застаріле обладнання лабораторії реставрації документів на паперовій основі. Лабораторія в держархіві була створена у 1960-х роках, тоді ж для неї було придбано столи (насправді в столах просто було вирізано діри, під низ підкладено металеві листи, проведено електрострум та прилаштовано лампи, а зверху встановлено скло), гільйотину, різак, прес. На цьому обладнанні реставрація здійснюється досі. В лабораторії працює лише два реставратори. Через це темпи та обсяги реставрації документів Національного архівного фонду України в держархіві Миколаївської області не можна визнати задовільними. Державний архів Миколаївської області черговий раз порушив питання про придбання сучасного реставраційного обладнання перед Миколаївською облдержадміністрацією в бюджетному запиті на 2018 рік.

3. На сьогодні в Україні гостро стоїть питання із наданням дистанційного доступу до науково-довідкового апарату та документів найбільш запитуваних архівних фондів. У держархіві Миколаївської області оцифрування документів для виставок і описів фондів здійснюється цифровим фотоапаратом, а більш масштабне оцифрування документів – лише на замовлення закордонних партнерів. Вже оцифровано й виставлено на веб-сайті архівні описи всіх фондів періоду до 1917 р., почалося оцифрування описів фондів радянського періоду. Обсяги оцифрованих документів сягають близько 400 тис. кадрів. Якщо обсяги оцифрування описів зі створенням сектору інформаційних технологій потрохи нарощуватимуться, хоча й матимуть свої межі, то перспектив для подальшого оцифрування документів без придбання архівного сканеру (тобто обладнання спеціальної лабораторії для оцифровки документів) держархів на сьогодні не має.

Держархів не лише порушив це питання в бюджетному запиті на 2018 рік, а й 2017 року взяв участь у конкурсі проектів, які фінансуватимуться в разі перемоги за рахунок коштів Європейського Союзу, оголошеному Міністерством регіонального розвитку. Держархівом був розроблений проект створення цифрового контенту Миколаївської області «Цифровий архівний контент Миколаївщини», який на конкурс представлено від імені голови Миколаївської облдержадміністрації. Загальна вартість проекту – 10 млн. грн. Проект розміщено на офіційному веб-сайті Міністерства регіонального розвитку в розділі «Конкурсні проекти», номер проекту № 479. Рішення по проектах регіонального розвитку, які подані на розгляд конкурсної комісії з відбору проектів регіонального розвитку, які можуть реалізовуватися за рахунок коштів державного бюджету, отриманих від Європейського Союзу, ще не відбулося й на разі невідомо чи матимуть перспективу на перемогу в конкурсі неприбуткові проекти. Втім держархів розглядає подібні можливості як один зі шляхів фінансування й планує надалі брати участь у подібних конкурсах.

4. Крім вищенаведеного, серед першочергових потреб, які потребують вирішення для дотримання законодавства в частині гарантованого збереження документів Національного архівного фонду України в держархіві Миколаївської області, перебувають:

- встановлення систем автоматичного пожежогасіння в обох корпусах держархіву;
- встановлення в корпусі № 2 нової системи кондиціонування;
- продовження реконструкції системи кондиціонування в корпусі № 1;
- заміна в корпусі № 1 держархіву опалювальної системи;
- заміна електромереж в обох корпусах держархіву (це питання в корпусі № 1 постало настільки гостро, що загрожує життю людей та може спричинити пожежу в корпусі; держархів не може зволікати й вже сьогодні розглядає кошторис на заміну електроавтоматів на вході до сховищ та заміну електропроводки хоча б на третьому поверсі корпусу № 1, роботи потрібно здійснити ще поточного року);
- потрібно виконати стяжку підлоги та прокладання нового покриття підлоги в усіх п'яти сховищах корпусу № 1 (весь лінолеум розкришився);
- встановлення нового вантажного ліфту в корпусі № 1 (ліфт не працює вже 25 років і перспектив його придбання держархів не має; документи до сховищ та читальної зали транспортуються на руках, оскільки через особливість конструкції будівлі візками користуватися не можливо);
- заміна механізмів (двигуна тощо) ліфту в корпусі № 2;
- продовження капітального ремонту будівлі корпусу № 1, а саме гідроізоляція тієї частини будівлі, де розташовано виробничі підрозділи держархіву, утеплення фундаменту хоча б до рівня 1-го поверху, прокладання відмостки навколо цієї частини будівлі;
- продовження поточного ремонту в корпусі № 1 та здійснення поточного ремонту в робочих приміщеннях корпусу № 2;
- здійснення фінансування держархіву на придбання картонажів для картонування архівних справ (в попередніх зверненнях до Миколаївської облдержадміністрації сума на придбання картонажів була обрахована в 7 млн. грн., на сьогодні вона не відповідає дійсності, так як вартість картонажів збільшилася в рази);
- встановлення огорожі навколо території держархіву по вул. Театральна, 43, де розташовано корпус № 1 (із цим питанням держархів звертався, крім облдержадміністрації, ще й до виконкому Миколаївської міської ради; проблема полягає в тому, що цей корпус архіву розміщено поряд з величезним комплексом колишніх заводських гуртожитків; місцеві мешканці не лише зруйнували огорожу держархіву та поряд розташованих гімназії та дитячої спортивної школи, вони влаштували на задніх дворах цих закладів сміттєзвалища та схованки, в яких наркотично залежні особи розповсюджують наркотики та вводять собі ін'єкції, задній двір держархіву рясніє використаними шприцами; питання вивезення сміття вирішено виконкомом Миколаївської міської ради на початку 2018 року (вивезено 9 вантажівок сміття), але потрібно встановити огорожу, яка не дозволить

проникати на територію держархіву непорядним особам, котрі приносять сміття на задній двір корпусу на Театральній, 43);

– ремонт покрівлі даху та зовнішніх стін у корпусі № 2 (зовнішня штукатурка будівлі падає з висоти сьомого поверху; будівля руйнується, падіння штукатурки з висоти може спричинити смерть або каліцтво випадкового перехожого);

– прокладання асфальтового або іншого покриття та планування рельєфу території держархіву за адресою вул. Театральна, 43 для здійснення водовідведення від будівлі держархіву (рельєф території навколо корпусу на сьогодні є таким, що вся вода під час дощів прибуває до корпусу, чим руйнує будівлю, яка в ряді місць вже має тріщини).

Державний архів Миколаївської області є державною установою та структурним підрозділом Миколаївської обласної державної адміністрації. Відповідно до Бюджетного кодексу України держархів має фінансуватися з Державного бюджету України. На цій підставі Миколаївська обласна рада разом із Департаментом фінансів Миколаївської облдержадміністрації вже кілька разів відмовляли держархіву у прийнятті Програми розвитку архівної справи в Миколаївській області, оскільки фінансування державної установи з двох бюджетів, державного і місцевого, в Україні заборонено. Разом із цим, Миколаївська облдержадміністрація як головний розпорядник коштів, незважаючи на врахування держархівом в щорічних бюджетних запитах нагальних потреб фінансування, систематично не надає потрібні асигнування. Сталою є думка, що держархів може профінансувати себе за рахунок надання платних послуг юридичним і фізичним особам. Проте, 2013-2015 рр. показали, що наскільки б не були готові працювати директор і колектив, але неплатоспроможність установ, підприємств, організацій області в умовах економічної кризи стала на заваді наповненню спеціального фонду. Наповнення цього ресурсу на сьогодні напряму залежить від потреб юридичних осіб, а також від кількості інших постачальників архівних послуг на ринку цих послуг.

Крім того, відволікання колективу на надання платних послуг, по-перше, негативно впливає на виконання основних функцій держархіву, по-друге, заради виконання основних функцій й досягнення позитивних результатів роботи колектив держархіву весь час вимушений працювати понаднормово. Отже, державна архівна установа не може функціонувати як госпрозрахунковий підрозділ. Крім того, 90 % послуг юридичним і фізичним особам у сфері використання документів Національного архівного фонду України держархів надає безоплатно.

Таким чином, забезпечення щорічного фінансування державного архіву Миколаївської області з Державного бюджету України відповідно до поданого архівом бюджетного запиту на кожен наступний рік є основною нагальною проблемою, що потребує уваги з боку головного розпорядника коштів – Миколаївської обласної державної адміністрації.